

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty

Gençlik ve İnanç Eğilimleri Özel Sayısı, 2022, 9 (3), 1016-1029

**GENÇLERİN BEŞ VAKİT NAMAZ KILMA DURUMLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN
CHAID ANALİZİ YÖNTEMİ İLE İNCELENMESİ**
**Investigation of Factors Affecting Young People's Five Times of Prayer by
CHAID Analysis Method**

Hüdanur DEMİR

Arş. Gör. Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Psikolojisi Anabilim Dalı, hudanurd@pau.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7577-871X.

Mehmet ÇINAR

Dr. Öğr. Üyesi Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Psikolojisi Anabilim Dalı, mcinar@pau.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4177-688X.

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi / Received:	15.11.2022
Kabul Tarihi / Accepted:	23.12.2022
Yayın Tarihi / Published:	31.12.2022
Cilt / Volume:	9
Sayı / Issue:	3
Sayfa / Pages:	1016-1029

Atıf / Cite as: Demir, Hüdanur – Çınar, Mehmet. “Gençlerin Beş Vakit Namaz Kılma Durumlarını Etkileyen Faktörlerin CHAID Analiz Yöntemi ile İncelenmesi” (Investigation of Factors Affecting Young People’s Five Times of Prayer by CHAID Analysis Method). *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 9/3 (2022), 1016-1029. Doi: 10.17859/pauifd.1205116.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, Turnitin intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with Ithenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. The Author declared that there is no conflict of interest

Finansal Destek / Grant Support: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (PAUIFD), Gençlik ve İnanç Eğilimleri Özel Sayısı, 9 (3) 2022: 1016-1029

GENÇLERİN BEŞ VAKİT NAMAZ KILMA DURUMLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN CHAID ANALİZİ YÖNTEMİ İLE İNCELENMESİ*

Hüdanur DEMİR**

Mehmet ÇINAR***

Öz

Bu çalışmanın temel amacı gençlerin beş vakit namaz kılma durumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Çalışmanın yöntemi ise nicel araştırma desenlerinden ilişkisel araştırmadır. Çalışmanın veri toplama aracı araştırmacılar tarafından geliştirilen ve bağımlı değişkeni etkilemesi beklenen sosyo-demografik faktörlerden oluşan anket formudur. Örneklem 366'sı (%82,9) kadın, 76'sı (%17,2) erkektir. Çalışmada bağımsız değişkenlerin (yordayan) bağımlı değişken (yordanan) üzerindeki etkisini belirlemek için CHAID analizi uygulanmıştır. Çalışmada gençlerin beş vakit namaz kılma durumları 257'si (%58,1) "her zaman kılarım", 161'i (%36,4) "ara sıra kılarım" ve 24'ü (%5,4) "hiçbir zaman kılmam" şeklindedir. Gençlerin beş vakit namaz kılma durumlarını en iyi açıklayan alt kümeler ise sırasıyla öznel dindarlık algısı, kaza namazı kılma durumu ve arkadaş çevresinin namaz kılma durumudur.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Gençlik, İbadet, Namaz, CHAID Analizi.

Investigation of Factors Affecting Young People's Five Times of Prayer by CHAID Analysis Method

Abstract

The primary purpose of this study is to examine young people's five-time daily prayer status in terms of various variables. The method of the study is correlational research from quantitative research designs. The study's data collection tool is a questionnaire form developed by the researchers and it consists of socio-demographic factors that are expected to affect the dependent variable. Of the examples, 366 (82.9%) are women, and 76 (17.2%) are men. In the study, the CHAID analysis was applied to determine the effect of independent variables (predictor) on the dependent variable (predicted). In the study, 257 (58.1%) of young people have "I always perform prayer", 161 (36.4%) said "I perform prayer sometimes" and 24 (5.4%) "I never perform prayer". The subsets that best describe the five-time daily prayer status of young people are the self-perception of religiousness, the state of making up missed prayers, and the status of whether their friends perform prayer or not.

* Bu araştırma için T.C. Pamukkale Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 06.12.2022 tarihli toplantısında 68282350/2022/G20 protokol numarası ile etik kurul izni alınmıştır. Bu makale Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve İslami İlimler Enstitüsü'nün 11-13 Kasım 2022 tarihleri arasında ortaklaşa düzenledikleri "Uluslararası 21. Yüzyılda Gençlik ve İnanç Eğilimleri Sempozyumu"nda sözlü olarak sunulan aynı başlıklı bildirden üretilmiştir.

** Arş. Gör., Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Din Psikolojisi Anabilim Dalı, hudanurd@pau.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7577-871X.

*** Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Din Psikolojisi Anabilim Dalı, mcinar@pau.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4177-688X.

Keywords: Psychology of Religion, Youth, Worship, Prayer, CHAID Analysis.

Structured Abstract

The worship phenomenon can be divided into two categories: formal (with formal elements) and informal (without formal elements, free). Formal worships are those that have a certain time, place, structure, quantity, and formal elements. It must be performed following God's instructions and in the correct order. Furthermore, all actions -whether performed or not- to win the approval of the creator are regarded as acts of worship and fall under the category of informal worship. Praying is one of the formal acts of worship. This study aims to investigate the elements that influence young people's five-time daily prayers. In this context, gender, age, marital status, education level, place of residence, socioeconomic status, as well as family, peer groups, school type, the meaning of suras, performing supererogatory prayers and making up missed prayers, belonging to any religious group, the content of religious education, and quality variables were examined. The method of the study is correlational research, one of the quantitative research designs. As a means of gathering data for the study, the researchers created a questionnaire form that included socio-demographic variables that were predicted to have an impact on the dependent variable (predicted). A total of 366 (82.9%) women and 76 (17.2%) men made up the sample. To examine the impact of independent factors (predictors) on the dependent variable, CHAID analysis was used in the study (predicted). CHAID analysis is a multivariate statistical analysis that aims to group objects according to their characteristics. In this analysis, because Two-Step cluster analysis makes it possible to separate the data set into homogeneous subgroups, homogeneity and normality conditions are not sought. According to the literature, statistical analyses that were conducted after the inhomogeneous data set was divided into homogeneous subgroups or clusters had better outcomes. According to the study's findings, 257 (58.1%) young people indicated they prayed constantly (I always perform), 161 (36.4%) occasionally (I perform it occasionally), and 24 (5.4%) never (I never perform prayer). The first subset that best explains young people's five daily prayers is the self-perception of religiousness ($X^2=97,067$; $p<0,00$). While 63.8% of individuals whose self-perception of religiousness is "I am very religious" have the attitude of "I always perform", 41.3% of those who have the perception of "I am less religious" have the attitude of "I perform it occasionally". The second subset that explains the five-time daily prayers of young people is the situation of making up missed prayers ($X^2=34,289$; $p<0,00$). While most of the young people who make up missed prayers, 74.9% have the "I always perform" attitude about performing the five-time daily prayers, most of the individuals who do not make up missed prayers have the "I perform it occasionally" attitude. The third subset that explains the five-time daily prayers of young people is whether their friends perform prayers or not ($X^2=9,238$; $p<0.010$). While 84.5% of young people who report that their friends perform prayers say, "I always perform," when asked if they pray five times per day, only 64.9% of young people who report that their friends do not perform prayers say "I always perform". As a result, the subsets that best explain the five-time prayer situation of young people are self-perception of religiousness, making up missed prayers, and performing prayer status of their friends.

GİRİŞ

İbadetler, dinî duygu ve düşüncenin davranışlara dönüşmesini ifade eder. İbadetler, inananların inanılana teslimiyetinin ifadesi de denilebilir.¹ Yine ibadetler bireyin; sevgi, saygı ve bağlılık gibi duygularla yaratıcısına yönelerek emredilen tarzda ya da doğal olarak kendiliğinden davranış göstermesidir.² Bu açıdan inanç,

¹ Hüseyin Certel, "İslami İbadetlerin Psiko-Sosyal İşlevleri", *EKEV Akademi Dergisi* 1/3 (1998), 150.

² Mustafa Koç, "Din Psikolojisi Açısından Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Psikolojisinin Gelişimi", *EKEV Akademi Dergisi* 9/25 (2005), 79.

ibadetle beraber gerçek zemine taşındığı için ibadethanesi bulunmayan bir dine rastlamak neredeyse mümkün değildir.³ Davranışa dönüşmeyen duygu ve düşünce yeterince kalıcı olamaz. Bu sebeple dinde süreklilik de davranışla yani ibadetle sağlanır. Nitekim ibadetlerinden ayrılan dinler de kalıcı olamamıştır. Batılı kaynaklarda genellikle ritüel olarak karşılık bulan ibadet kavramı bu yüzden oldukça önemlidir. Bütün dinlerde bedensel hareketlerin eşlik ettiği birtakım ritüeller bulunmaktadır. Bunlar namaz, zikir, yoga, dans gibi farklı şekillerde tezahür etmektedir.⁴ Dini ritüel, bireyde hazır bulunuşluk meydana getirerek, kulun aşkın alemle, yaratıcısıyla olan iletişimini ve birlikteliğini sağlamaktadır.⁵ Böylece ritüeller bireyin bütünlük ve aidiyet duygularını pekiştirmektedir.

İbadet olgusu formel (biçimsel unsurları olan) ve informal (biçim unsurları bulunmayan, serbest) olmak üzere iki kategori altında ele alınabilir. Formel ibadetler, belli bir zaman dilimi ile kayıtlı, mekânı, rüknü, miktarı, şekilsel unsurları bulunan ibadetlerdir. Din koyucu tarafından belirtilen bir şekilde ve belli bir sırada icra edilmesi gerekir. Bununla beraber, yaratıcının rızasını kazanma niyeti güdülerek yapılan yahut yapılmayan bütün davranışlar ibadet olarak değerlendirilir ve informal ibadetler olarak kategorize edilir. İbadetler yerine getiriliş biçimlerine göre ise beden ile yapılan ibadetler, mal ile yapılan ibadetler hem mal hem de beden ile yapılan ibadetler olarak üçe ayrılmaktadır. Beden ile yapılan ibadetlere namaz kılmak, oruç tutmak; mal ile yapılan ibadetlere zekât ve sadaka vermek hem mal hem de beden ile yapılan ibadetlere de hac görevini ifa etmek örnek olarak verilebilir.⁶

Tarih boyunca bütün peygamberler ve kavimleri tarafından yapılan müşterek bir ibadet olan namaz, Hz. Muhammed'le beraber İslam'ın da beş esasından biri olmuştur. İslam dininde ibadet, imanın tamamlayıcı unsuru olarak görülmektedir. Öyle ki "amel imandan bir cüz müdür" ekseninde tartışmalar yürütülmüş, ibadetin önemi sık sık vurgulanmıştır. Namaz, İslam'ın en çok önem verdiği ibadetlerin başında gelmektedir. Oku emrinden sonra farz kılınan ilk ibadettir. Namaz, ibadetlerin özü ve sentezidir.⁷ İmanın, bireysel ve sosyal yaşamdaki en bariz tezahürü beş vakit yerine getirilen namaz ibadetidir.⁸

Namaz, Farsçadan dilimize geçen, Arapça'da salat olarak karşılık bulan bir kelimedir.⁹ Sözlükte dua, övgü, istiğfar gibi anlamlar alan bu kavram, İslam'ın beş temel esasından birisini teşkil eder. Belirli eylemleri ve rükünleri bulunan önemli bir ibadettir. Ayrıca içinde zikir, dua, secde gibi çeşitli alt ibadetleri toplaması yönüyle de İslam dininde oldukça kıymetlidir. Bu yönüyle bütün ibadetlerle iç içe, diğer

³ Mehmet Katar, "Dinlerde Günlük İbadet Uygulamaları", *Dini Araştırmalar* 1/1 (Haziran 1998), 60.

⁴ Ali Kuşat, "Bedensel İbadetlere Psikofizyolojik Bir Yaklaşım" *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29/2 (Şubat 2011), 22.

⁵ Kuşat, "Bedensel İbadetlere Psikofizyolojik Bir Yaklaşım", 22.

⁶ Faruk Karaca, *Din Psikolojisi* (Trabzon: Eser Ofset Matbaacılık, 2017), 145.

⁷ Ali Rıza Aydın, "İnanma İhtiyacı ve Dinî Ritüellerin Psikolojik Değeri", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 9 / 2 (Nisan 2009), 97.

⁸ Eyüp Ensar Öztürk, "Üniversite Öğrencilerinde İyimsellik, Dindarlık ve Dini Yönelim İlişkisi". *İslami İlimler Dergisi* 12/3 (2017), 185.

⁹ Nurten Kimter, "Namaz ve Ahlaki Olgunluk İlişkisi", *Dini Araştırmalar* 19 / 50 (Aralık 2016), 106.

ibadetlere göre daha kapsamlıdır.¹⁰ Namaz, Allah'a en sevimli gelen amel olarak nitelenmiştir. Ayrıca inanan bireyin yükselişi, miracı olarak görülmüştür.¹¹ Belli vakitlerde yerine getirilen bu ibadet, insana sorumluluk duygusu, Allah'ın huzuruna çıkarak hesap verme düşüncesi kazandırırken, kötülöklere ve günahlara karşı bir nevi perde işlevi görerek maddi-manevi temizliğine aracı olur. Terim olarak namaz, Allah'ın emrettiği, Hz. Muhammed'in göstererek öğrettiği, akıl-baliğ her Müslümanın kılmakla yükümlü olduğu bir ibadettir.¹² Farz, vacip, sünnet, nafil, müstehap gibi farklı türlere ayrılan bu ibadet, Müslüman bireyler için oldukça önemlidir. Namaz, yaratıcıyla kurulan bağı ve diyalogu ifade eder.¹³ Yine namaz, itaat, boyun eğme, teslimiyet, bağıllık gibi çeşitli duyguları içerir. Namaz, zihni içinde bulunulan zamana çağırarak sadece yaratıcı ile irtibatta olmayı vurgular.

İnsanlar, bir davranışta bulunurken belli ihtiyaçları giderme arzusu taşırlar.¹⁴ Bu ihtiyaçlar maddi-manevi çeşitlilik ve farklılık arz eder. İnsanın en temel ihtiyaçlarından birisi ise varoluşunu anlamlandırmadır. Varoluşunu anlamlandırmak, manevi ihtiyaçlarını karşılamak, güçsüzlük ve çaresizlik duygusundan kurtulmak isteyen birey dini davranışlarda bulunur. En önemli dini davranışlardan biri olarak namaz da bireylerin varoluşunu anlamlandırarak, güçlü bir yaratıcıya güvenle teslimiyet gösterip zayıflık ve acziyet duygularının verdiği ağırlıktan kurtulmalarını sağlar.

İbadetlerin en önemlilerinden biri olan namaz, çok yönlü faydaları ve işlevleri olan dini davranışlardandır. Namaz ibadetinin önemli bir işlevi mutluluk teminidir. İncanın bir gereği olarak yaratıcısının huzuruna çıkan birey, iç huzura erer, kulluk görevini yerine getirmenin mutluluğunu yaşar. Namaz insana sorumluluk duygusu kazandırır.¹⁵ Bunun yanında namaz bireyi dedikodu yapmak ve haset etmek gibi olumsuz duygulardan uzak tutar.¹⁶ İbadetlerini ihmal eden birey ise günahkarlık ve suçluluk duyar. İslam'da namazın kötülöklere engel olup günahları arındırarak, bireyi olumlu fiil ve davranışlara yönelteceği vurgulanmaktadır. Namazda okunan Rabbena duaları gibi tövbe ve istiğfar içerikli dualar sayesinde birey bir nevi tezkiye yaşar. Bu yönüyle insanın bağışlanma umudunu güçlendirerek iç huzurunu temin eder. Stresli ve kaygılı durumlarda sığınacak bir liman işlevi görür. Rahatlama sağlayarak ruha canlılık verir. İbadetlerin işlevlerinden bir diğeri ise imanı destekleyerek, besleyerek

¹⁰ Hülya Gök, "Düzenli Namaz Kılma ve Kılmama ile Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki", *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 5 / 1 (Ocak 2019), 136.

¹¹ Aydın, "İnanma İhtiyacı ve Dinî Ritüellerin Psikolojik Değeri", 96.

¹² İsmail Karagöz- Halil Altıntaş, *Namaz İlmihali* (Ankara: DİB Yayınları,2011), 25.

¹³ Certel, "İslami İbadetlerin Psiko-Sosyal İşlevleri", 150.

¹⁴ M. Doğan Karacoşkun, "Dinî İnanç-Dinî Davranış İlişkinde Sosyo-Psikolojik Yaklaşımlar", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 4 / 3 (Haziran 2004), 31-33.

¹⁵ Certel, "İslami İbadetlerin Psiko-Sosyal İşlevleri", 153.

¹⁶ Abdullah Dağcı, "Huzurevi Yaşlılarının Psiko-sosyal Uyum ve Manevi Gereksinimleri" *İlahiyat Araştırmaları Dergisi* /12 (Aralık 2019), 23-44.

güçlendirmesidir.¹⁷ Diğer yandan ibadet etmek, bireyi yaşama bağlayan en önemli manevi unsurlardandır ve stres ile başa çıkma sürecinde oldukça işlevseldir.¹⁸

Namaz, bireye farkındalık ve şuur kazandırır. Allah'ın her zaman yanında olduğunu, onu gördüğünü ve işittiğini bilen bir birey, düşünce ve davranışlarını ona göre şekillendirir. Günde beş kez Allah'ın huzuruna çıkarak hesap vereceğini bilir. Buna göre yaşayışını şekillendirir. Öncesinde abdest ile bedensel ve mekânsal temizliği şart koşan bu ibadet, kişiyi ruhen arındırdığı gibi bedenen de arındırır. İçinde barındırdığı hareketlerle bireye bedensel zindelik verir.

İbadetler bireysel anlamda kişiye katkı sağladığı gibi çeşitli sosyal fonksiyonlar da ihtiva eder. Namaz kulu Allah'a yaklaştırdığı gibi içinde bulunduğu topluma da yaklaştırır. Aidiet ve bağlılık hissi oluşturur. İslam dininin müntesiplerini vakit namazlarını cemaatle kılmaya teşvik etmesi, Cuma ve bayram namazlarının cemaatle kılınmasını istemesi, sosyal anlamda bu bağları güçlendirmektedir. Yapılan çalışmalarda da namaz ibadetinin olumlu etkileri üzerinde durulmaktadır. Örneğin Hayta, ibadetler ve psiko-sosyal uyum arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada namaz ibadetinin kişilik gelişiminde olumlu etkileri olduğunu ortaya koymuştur. Bireyin ahlaki davranışlarını pekiştirdiği, benlik saygısını artırdığı, sosyal ilişkilerini güçlendirdiği tespit edilmiştir. Çalışmada namaz ile sorumluluk, namaz ile kendini kabul ve namaz ile sosyal ilişkiler arasında yüksek korelasyon olduğu görülmüştür.¹⁹

Gençlik dönemi, ergenlik çağı öncesi dönemden başlayıp 20'li yaşların sonuna uzanan dönemi ifade etmektedir.²⁰ Bu dönem hızlı bir değişim ve gelişimin meydana geldiği son derece çalkantılı ve sorunlu geçen bir dönemdir. Nitekim bu dönem insan yaşamının en fırtınalı dönemlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Kendisine yol ve yön çizmek, anlamlı bir yaşam elde etmek, mesleki ve ailevi roller üstlenerek topluma entegre olmak gibi gayeleri olan genç bireyler için belirsizlikler ve arayışlar dönemidir. Biyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan heyecanlı, atak, sabırsız, sürekli bir değerlendirme ve eleştirme eğiliminde, bunalım, isyan, macera isteği eşliğinde hareket etmektedir. Üstelik içinde bulunulan toplumun hızla değişmesi, yabancılaşma, kimlik bunalımı, değerlerde değişim, anomi vb. hususlar gençlerde çeşitli sosyo-psikolojik sorunlara yol açmaktadır.²¹

Gençlik döneminde birey, dini inanç ve uygulamalarla da çok yönlü ve karmaşık bir ilişki içerisinde. Ergenlik öncesi bir iki yılda genellikle dini ilgide yoğunluk görülür.²² Ancak yaşanan bunalımlar ve çatışmalar yoğunlaşan dini ilginin azalmasına

¹⁷ Certel, "İslami İbadetlerin Psiko-Sosyal İşlevleri", 151.

¹⁸ Abdullah Dağcı, "Hz. Muhammed'in Yaşlılara ve Yaşlılığa Yaklaşımı Üzerine Sosyo-Psikolojik Bir İnceleme" *Türk Din Psikolojisi Dergisi* /1 (Haziran 2020), 88.

¹⁹ Akif Hayta, "U.Ü. İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin İbadet ve Ruh Sağlığı (Psiko-Sosyal Uyum) İlişkisi Üzerine Bir İnceleme", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (Ocak 2000).

²⁰ İsmail Akyüz, "Türkiye'de Gençlik, Din ve Değerler Konusunda Yapılan Ampirik Araştırmaların Yöntem ve İçerik Analizi", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16 / 30 (Aralık 2014), 4.

²¹ Akyüz, "Türkiye'de Gençlik, Din ve Değerler Konusunda Yapılan Ampirik Araştırmaların Yöntem ve İçerik Analizi", 2.

²² Faruk Karaca, *Din Psikolojisi*, 171.

neden olabilir. Ergenlik döneminde meydana gelen dini şüpheler, çelişki ve çatışmalar neticesinde suçluluk ve günahkarlık duygusu yoğun olarak yaşanabilir. Ergenlik döneminde dini ilgide ve duyarlılıkta yeniden yapılanmaya girilerek bireyler bir taraftan dini ilgisini devam ettirirken diğer yandan eleştirilerini ve sorgulamalarını sürdürme eğilimindedir.²³

Gençlik dönemi dini uyanış, şuur kazanma, geleneği tenkit, şüphe, yeni arayışlar, dine ilgisizlik, bir gruba müntesip olup kendini tamamen dine adama gibi eğilimlerin gözlemlendiği bir süreçtir. Gençlik döneminde dini gelişim üç aşamada gerçekleşir. Ergenlikte dini şura sahip, manevi doyuma ulaşan birey için inancı kişiliğini şekillendiren en güçlü güdülerden biridir. İkinci aşamada duygudan mantığa geçişle beraber inandığı değerleri soru süzgecinden geçirir. Son aşamada ise dini tutum ve davranışlarını yeniden yapılandırır. Bu aşamada genç birey çocukluk dönemi geleneksel inançlarına geri dönebilir, bu inançları yeniden düzenleyerek yaşamına dahil edebilir yahut sonrasında ateist veya agnostik bir tutum sergileyebilir.²⁴

Bu çalışmada gençlerin beş vakit namaz kılınmasında etkili olan unsurları CHAID analizi yöntemi ile incelemek amaçlanmıştır. Gençlerin beş vakit namaz kılma düzeylerini etkileyen sosyo-demografik pek çok faktör vardır. Ancak bu çalışmada cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, yerleşim birimi, sosyoekonomik durumun yanı sıra aile, akran grupları, surelerin anlamı, arkadaş çevreleri, okul türü, herhangi bir dini gruba aidiyeti, nafile ve kaza namazı kılma durumu, alınan din eğitiminin içeriği ve niteliği değişkenleri incelemeye alınmıştır. Yukarıda bahsedilen amaç doğrultusunda çalışmanın problem cümlesi aşağıdaki gibidir:

a. Gençlerin beş vakit namaz kılma durumlarını en iyi açıklayan bağımsız değişken hangisidir?

b. Gençlerin beş vakit namaz kılma durumlarını açıklayan bağımsız değişkenlerin önemlilik durumuna göre sıraları nasıldır?

1. YÖNTEM

1.1. Desen

Çalışmanın deseni nicel araştırma yönteminden ilişkisel araştırmadır. İlişkisel araştırma deseninde iki veya üzeri değişken arasında birlikte değişimin varlığı ve/veya derecesi değişkenlere müdahale etmeden incelenir.²⁵

1.2. Örneklem

Bu çalışmada örneklem büyüklüğünün belirlenmesi için G*Power 3.1.9.7. bilgisayar programı kullanılmıştır. Etki büyüklüğü 0.05, güç 0.99, tip 1 hataya yönelik anlamlılık seviyesi 0.05 olarak hesaplanan güç analizinde örneklem sayısı en az 370

²³ Faruk Karaca, *Din Psikolojisi*, 172.

²⁴ Nurten Kimter, "Üniversiteli Gençlerde Dindarlık ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma" *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2/2 (Aralık 2011), 47.

²⁵ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel, 35. Basım, 2020.

olarak bulunmuştur. Bu araştırmada ise 442 kişiye ulaşılmıştır. Örneklemeye ulaşmada ise seçkisiz olmayan örneklemelerden basit seçkisiz örneklemeye tekniği kullanılmıştır. Örneklemeye ilişkin sosyo-demografik özellikler aşağıdaki tabloda ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 1: Örneklemeye Sosyo-Demografik Özellikleri

Değişken		n	%
Cinsiyet	Kadın	366	82,8
	Erkek	76	17,2
Medeni Durum	Bekar	363	82,1
	Evli	76	17,2
	Diğer	3	0,7
Eğitim Düzeyi	Ortaokul	1	0,2
	Lise	34	7,7
	Üniversite	329	74,4
	Yüksek Lisans	70	15,8
	Doktora	8	1,8
Sosyoekonomik Durum	Alt	17	3,8
	Ortanın Altı	66	14,9
	Orta	271	61,3
	Ortanın Üstü	86	19,5
	Üst	2	0,5
Yerleşim Birimi	Köy	23	5,2
	İlçe	72	16,3
	İl	93	21,0
	Büyükşehir	254	57,5
Lise Türü	Fen Lisesi	25	5,7
	Anadolu Lisesi	145	32,8
	İmam Hatip Lisesi	189	42,8
	Düz Lise	57	12,9
	Meslek Lisesi	26	5,9
	Namaz Kılma Durumu	Her zaman kılarım	257
Ara sıra kılarım	161	36,4	
Hiçbir zaman kılmam	24	5,4	
Öznel Dindarlık Düzeyi	Çok dindarım	31	7,0
	Dindarım	336	76,0
	Az dindarım	65	14,7
	Dindar değilim	10	2,3
Tanrı Tahayyülü	Ceza yönelimli	9	2,0
	Sevgi yönelimli	165	37,3
	Hem ceza hem sevgi yönelimli	265	60,0
	Aile Namaz Kılma Durumu	Evet	385
Hayır	57	12,9	
Arkadaş Namaz Kılma	Evet	191	43,2
	Hayır	251	56,8
Surelerin Anlamı	Evet	297	67,2
	Hayır	141	31,9

Namaz Kılma Biçimi	Cemaatle	32	7,2
	Bireysel	402	91,0
Nafile Namaz Kılma	Evet	121	27,4
	Hayır	321	72,6
Kaza Namazı Kılma	Evet	252	57,0
	Hayır	190	43,0
Dini Grup Aidiyeti	Evet	62	14,0
	Hayır	380	86,0
	$\bar{X} \pm SD$	En düşük	En yüksek
Yaş	24,27 ± 3,84	18	30

Tablo 1 incelendiğinde örneklemin 366'sı (%82,9) kadın, 76'sı (%17,2) erkektir. Medeni durum açısından örneklemin 363'ü (%82,1) bekar, 76'sı (%17,2) evli ve 3'ü diğer (%7) şeklindedir. Örneklemin 1'i (%0,2) ortaokul, 34'ü (%7,7) lise, 329'u (%74,4) üniversite, 70'i (%15,8) yüksek lisans ve 8'i (%1,8) doktora düzeyinde eğitime sahiptir. Örneklemin 17'si (%3,8) alt, 66'sı (%14,9) ortanın altı, 271'i (%61,3) orta, 86'sı (%19,5) ortanın üstü ve 2'si (%0,5) üst sosyoekonomik duruma sahiptir. Örneklemin 23'ü (%5,2) köyde, 72'si (%16,3) ilçede, 93'ü (%21) ise ilde ikamet etmektedir. Lise türüne bakıldığında, örneklemin 25'i (%5,7) fen lisesi, 145'i (%32,8) Anadolu lisesi, 189'u (%42,8) İmam Hatip lisesi, 57'si (%12,9) düz lise, 26'sı ise (%5,9) meslek lisesinde okuduğu görülmektedir.

Örneklemin namaz kılma düzeyleri 257 kişi (%58,1) "her zaman kılarım", 161'i (%36,4) "ara sıra kılarım", 24'ü (%5,4) "hiçbir zaman kılmam" şeklindedir. Örneklemin öznel dindarlık algısı ise 31'i (%7) "çok dindarım", 336'sı (%76) "dindarım", 65'i (%14,7) "az dindarım", 10'u (%2,3) ise "dindar değilim" şeklindedir. Tanrı tahayyülleri incelendiğinde 9 kişi (%2) ceza yönelimli, 165 kişi (%37,3) sevgi yönelimli, 265 kişi (%60) hem ceza hem sevgi yönelimli olduğu görülmektedir. Örneklemin 385'i (%87,1) aile namaz kılma durumuna "evet", 57'si ise (%12,9) "hayır" cevabını vermiştir. Arkadaş namaz kılma durumuna ise 191 kişi (%43,2) "evet" cevabını verirken 251 kişi (%56,8) "hayır" cevabını vermiştir. Surelerin anlamını bilip bilmemesine örneklemin 297'si (%67,2) "evet" cevabını, 141'i (%31,9) ise "hayır" cevabını vermiştir. Örneklemin namaz kılma biçimi sorulduğunda 32 kişi (%7,2) genelde cemaatle namaz kıldığını belirtirken, 402 kişi (%91) bireysel kıldığını belirtmiştir. Örneklemin nafile namaz kılma durumu 121'i (%27,4) "evet", 321'i (%72,6) "hayır" şeklindedir. Kaza namazı kılma durumuna ise 252'si (%57) "evet, varsa kılarım", 190'u (%43) "hayır, olsa bile kılmam" cevabını vermiştir. Örneklemin herhangi bir dini gruba aidyet hissedip hissetmesi noktasında 62'si (%14) "evet", 380'i (%86) ise "hayır" cevabını vermiştir.

1.3. Veri Toplama Aracı

Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen ve bağımlı değişkeni etkilemesi beklenen sosyo-demografik faktörlerden oluşan anket formu kullanılmıştır.

1.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada veriler toplanmadan önce katılımcılara çalışma hakkında bilgi verilmiş, katılımın gönüllülük esnasına dayandığı belirtilmiş ve katılımcıların onamları alınmıştır. Veriler 2022 yılının güz mevsiminde toplanmıştır.

Çalışmada toplanan veriler IBM SPSS 23.00 versiyon programının ilgili modülleri kullanılarak analiz edilmiştir. Bu kapsamda betimsel analizler için frekans analizi yapılmıştır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisini belirlemek için ise karar ağacı modellerinden biri olan CHAID analizi kullanılmıştır. CHAID analizi, temel olarak nesnelere sahip oldukları karakteristik özelliklerine göre gruplara ayırmayı hedefleyen çok değişkenli bir istatistiksel analizdir.²⁶ Bu analizde homojenlik ve normallik şartları aranmamaktadır. Çünkü iki aşamalı kümeleme analizi veri setinin homojen alt gruplara bölmesini sağlamaktadır. Homojen olmayan veri setinin homojen alt gruplara ya da kümelere bölünmesinden sonra elde edilen istatistiksel çalışmaların daha doğru sonuçlara sahip olduğu alan yazında bildirilmektedir.²⁷

2. BULGULAR

Bu çalışmada gençlerin beş vakit namaz kılma durumlarını etkileyen faktörlere ilişkin elde edilen CHAID analizi sonuçları Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1’deki ağaç yapısı incelendiğinde gençlerin çoğunluğunun yani 257’sinin (%58,1) her zaman beş vakit namaz kıldığı, 161’nin (%36,4) ara sıra beş vakit namaz kıldığı ve 24’ünün (%5,4) hiçbir zaman beş vakit namaz kılmadığı görülmektedir.

Gençlerin beş vakit namaz kılma durumlarını etkileyen bağımsız değişkenleri görebilmek için yapılan CHAID analizi sonucunda öznel dindarlık algısının en önemli değişken olduğu tespit edilmiştir ($X^2=97,067$; $p<0,00$). Buna göre “çok dindarım” diyen gençlerin büyük çoğunluğu beş vakit namaz kılma noktasında %63,8’i ($n=234$) “her zaman kılarım” şeklinde tutuma sahip iken, “az dindarım” diyenlerin çoğunluğu ise %41,3’ü ($n=31$) “ara sıra kılarım” tutumuna sahiptir.

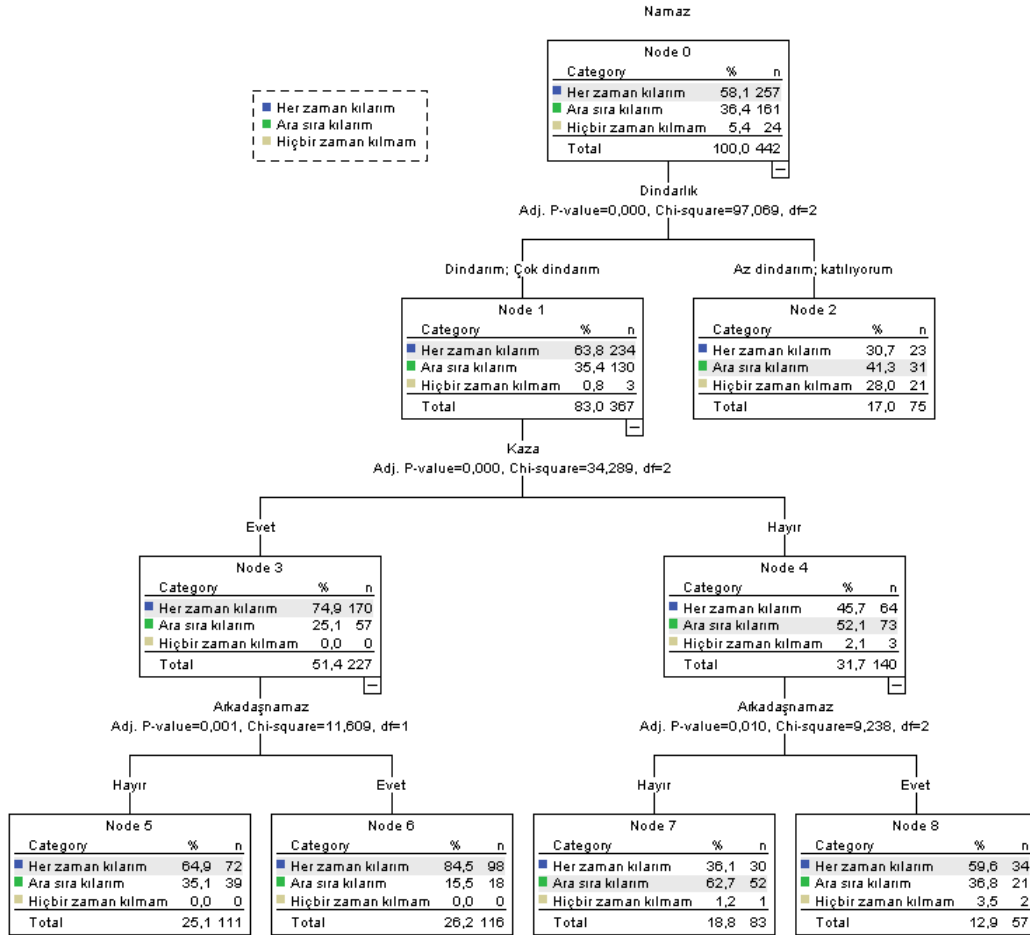
Ağaç yapısı incelendiğinde çok dindar olan gençlerin üzerinde etkili olan en önemli değişken kaza namazına ilişkin tutumlar olmuştur ($X^2=34,289$; $p<0,00$). Kaza namazlarını kılıp kılmamaya ilişkin “evet, varsa kılarım” diyen gençlerin büyük çoğunluğu %74,9 ($n=170$) “her zaman kılarım” derken, “hayır, olsa bile kılmam” diyen gençlerin çoğunluğu %52,1 ($n=73$) “ara sıra kılarım” şeklindedir.

Ağaç yapısı incelendiğinde kaza namazlarını kılan gençlerin tutumları üzerinde etki olan en önemli değişken ise arkadaş çevresinin namaz kılma durumu olmuştur ($X^2=9,238$; $p<0,010$). Arkadaş çevresi namaz kılan gençlerin beş vakit namaz kılma noktasında %84,5’i ($n=98$) “her zaman kılarım” tutumuna sahipken, arkadaş çevresi

²⁶ Mehmet Şata - Mehtap Çakan, “CHAID Analizi ve Lojistik Regresyon Analizi Sonuçlarının Karşılaştırılması”, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 33 (2018), 48-56.

²⁷ Murat Kayri- Murat Boysan, “Araştırmalarda Chaid Analizinin Kullanımı ve Baş Etme Stratejileri ile İlgili Bir Uygulama”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 40/2 (2007), 133-149.

Şekil 1. Beş Vakit Namaz Kılma Üzerinde Etkili Olan Değişkenlere İlişkin CHAID Analizi

amaz kılmayan gençlerin %64,9'unun (n=72) "her zaman kılırım" tutumuna sahip olduğu görülmektedir.

Ağaç yapısı incelendiğinde kaza namazlarını kılmayan yani hayır tutumuna sahip gençlerin üzerinde etki düzeyi en yüksek değişken arkadaş çevresinin namaz kılıp kılmama durumu etkili olmuştur ($X^2=11,609$; $p<0,001$). Arkadaşı çevresi namaz kılmayan gençlerin büyük çoğunluğu beş vakit namaz kılma noktasında %62,7'si (n=52) "ara sıra kılırım" tutumuna sahipken, arkadaşı namaz kılan gençlerin çoğunluğu %59,6'sı (n=34) "her zaman kılırım" tutumuna sahip olduğu görülmektedir.

3. Tartışma

Çalışmada gençlerin beş vakit namaz kılma durumlarının 257'si (%58,1) "her zaman kılırım", 161'i (%36,4) "ara sıra kılırım" ve 24'ü (%5,4) "hiçbir zaman kılmam" şeklinde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. CHAID analizi sonucunda gençlerin beş vakit namaz kılma durumlarını en iyi açıklayan alt kümeler ise sırasıyla öznel dindarlık algısı, kaza namazı kılma durumu ve arkadaş çevresinin namaz kılma durumudur. Bu çalışmada namaz kılma durumlarına ilişkin elde edilen bulguların yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum verilerin sosyal açıdan dine yönelik olumlu

tutumların yaygın olduğu toplumsal bir ortamda yaşayan bireylerden toplanmasından kaynaklı olduğu ileri sürülebilir. Zira sosyal ortamların namaza yönelik önemli bir avantaj sağladığı söylenebilir. Örneğin etrafındaki bireylerin büyük çoğunluğunun namaz kılmadığı bir sosyal ortamda namaz kılmak ne kadar güç ise, namaz kılan bireylerin çoğunlukta olduğu bir sosyal ortamda yaşayan bireylerin namaz kılmaması da o kadar güçtür. Ayrıca namaz ibadetinin günde beş vakit olması bireylerin ibadet motivasyonunu her zaman yüksek tutmalarını da güçleştirmektedir. Bunun yanı sıra gençlik döneminin kendine has özellikleri de bulunmaktadır. Özellikle ergenlik döneminde akran etkisinin ön plana çıkması namaz kılmada bireyi arkadaş çevresine daha duyarlı hale getirdiği şeklinde yorumlanabilir.

Alanyazın incelendiğinde konu üzerine CHAID analizi yöntemi ile yapılan bir araştırma tespit edilememiştir. Ancak konu üzerine betimsel araştırmaların olduğu bilinmektedir. Bu araştırmalarda elde edilen bulgular çeşitlilik gösterse de aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Gök'ün düzenli namaz kılma ile ilgili yaptığı çalışmasında "Düzenli namaz kılarım" ifadesine 333 katılımcı "evet", 267 katılımcı "hayır" cevabını vermiştir. "Namaz kılınan bir ortamda mı yetiştiniz?" sorusuna 334 kişi "evet", 266 kişi ise "hayır" cevabını vermiştir. "Namazda okuduğunuz sure ve ayetlerin anlamını biliyor musunuz?" sorusuna 287 kişi "evet", 313 kişi "hayır" cevabını vermiştir. Çalışmada çevresindeki insanlar namaz kıldığı için namaz kıldığını dile getirenlerin sayısı 72'dir. "Nafile namaz kılarım" ifadesine 319 kişi "evet", 371 kişi "hayır" cevabını vermiştir. "Kaza namazı kılarım" ifadesine 299 kişi "evet", 371 kişi "hayır" cevabını vermiştir.²⁸

Öztürk'ün üniversiteli gençler üzerine yapmış olduğu çalışmasında katılımcıların namaz kılma durumları %29,4'ü (n=222) "her zaman", %21,1'i (n=159) "çoğu zaman", %25,6'sı (n=193) "ara sıra", %23,7'si (n=179) "hiç" şeklinde raporlanmıştır.²⁹

İmamoğlu ve Ferşadoğlu tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada katılımcıların namaz kılma durumları %30,8 "beş vakit namaz kılarım", %28,8 "ara sıra kılarım", %13,8 "namaz kılmıyorum", %26,7 "namaz kılmayı gereksiz buluyorum" şeklinde raporlanmıştır.³⁰

Kimter tarafından yapılan bir çalışmada katılımcıların beş vakit namaz kılma durumları %45,3 (n=144) aksatmadan düzenli namaz kıldıkları, %26,1 (n=83) düzenli olmasa da çoğunlukla namaz kıldıkları, %21,4 (n=68) ara sıra kıldıkları, %4,1 (n=13) hayatlarında birkaç kez namaz kıldıkları, %3,1 (n=10) hiç kılmadıkları şeklinde raporlanmıştır. Nafile namaz kılma durumları ise %3,4 (n=11) "çok sık kıldıkları", %7,8 (n=25) "sıkça", %52 (n=166) "ara sıra", %21,9 (n=70) "birkaç kez

²⁸ Hülya Gök, "Düzenli Namaz Kılma ve Kılmama ile Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki", *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 5 / 1 (Ocak 2019), 151.

²⁹ Öztürk, "Üniversite Öğrencilerinde İyimserlik, Dindarlık ve Dini Yönelim İlişkisi", 181.

³⁰ Abdulvahit İmamoğlu - Saliha Ferşadoğlu, "Psikolojik Açıdan Ergenlerde Dini Tutum ve Davranışların Tahlili", *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (Ekim 2016), 29-30.

kıldıkları”, %14,7 hiç kılmadıkları şeklinde raporlanmıştır.³¹ Yine Kimter’in yapmış olduğu başka bir çalışmada katılımcıların beş vakit namazı düzenli olarak kıldıkları %43,6 (n=180), %23’ü (n=95) çoğunlukla kıldıkları, %20,3’ü ise ara sıra kıldıkları, birkaç kez kıldıkları %5,8 (n=24) ve hiç kılmadıkları %7 (n=29) şeklinde raporlanmıştır.³²

Kayıklık ve Yapıcı tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada katılımcıların %21,8 (n=55) “hiç namaz kılmam”, %51,5 (n=130) “zaman zaman kılarım”, %24,9 (n=63) “düzenli namaz kılarım” şeklinde raporlanmıştır.³³ Yapıcı tarafından yapılan meta-analiz çalışmasında beş vakit namaz kılma oranı üniversite öğrencilerinde %32,98, diğer gençler arasında %31,75 şeklindedir. Ara sıra namaz kılan üniversiteliler %42,31, diğer gençler ise %42,18 oranındadır.³⁴

Karacoşkun tarafından yapılan bir çalışmada ise namaz kılmanın dini bir sorumluluk olduğuna kesin olarak inanan bireylerin sadece %28,3’ü düzenli olarak namaz kıldığını, %21,8’i ise hiç namaz kılmadığını ifade etmiştir.³⁵

SONUÇ

Gençlerin beş vakit namaz kılma durumlarının ele alındığı bu çalışmada, karar ağacı modellerinden biri olan CHAID analizi kullanılmıştır. CHAID analizi sonucunda gençlerin beş vakit namaz kılma durumlarını en iyi açıklayan alt kümelerin sırasıyla öznel dindarlık algısı, kaza namazı kılma durumu ve arkadaş çevresinin namaz kılma durumu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Son olarak CHAID analizi her ağaç yapısında daha küçük parçalara bölüldüğü için yeni yapılacak çalışmalarda örneklem sayısının fazla tutulması önerisinde bulunulabilir. Ayrıca bundan sonraki yapılacak çalışmalarda farklı karar ağacı modelleri kullanılarak sınıflandırma performansları karşılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, İsmail. “Türkiye’de Gençlik, Din ve Değerler Konusunda Yapılan Ampirik Araştırmaların Yöntem ve İçerik Analizi”. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/30 (Aralık 2014), 183-202.
- Aydın, Ali Rıza. “İnanma İhtiyacı ve Dinî Ritüellerin Psikolojik Değeri”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 9/2 (Nisan 2009), 87-100.
- Certel, Hüseyin. “İslami İbadetlerin Psiko-Sosyal İşlevleri”. *EKEV Akademi Dergisi* 1/3 (1998), 149-156.
- Dağcı, Abdullah. “Hz. Muhammed’in Yaşlılara ve Yaşlılığa Yaklaşımı Üzerine Sosyo-Psikolojik Bir İnceleme”. *Türk Din Psikolojisi Dergisi* /1 (Haziran 2020), 71-88.

³¹ Kimter, “Namaz ve Ahlakî Olgunluk İlişkisi”, 116-117.

³² Nurten Kimter, “Namaz ve Psikolojik İyi Olma Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme”, *EKEV Akademi Dergisi* 68 (2016), 299-332.

³³ Asım Yapıcı- Hasan Kayıklık, “Ruh Sağlığı Bağlamında Dindarlığın Öz Saygı ve Kaygı ile İlişkisi: Çukurova Üniversitesi Örneği” *Değerler Eğitimi Dergisi* 9 /3 (2005), 177-206.

³⁴ Asım Yapıcı, “Modernleşme-Sekülerleşme Sürecinde Türk Gençliğinde Dinî Hayat: Meta-Analitik Bir Değerlendirme”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 12 / 2 (Haziran 2012), 12.

³⁵ Karacoşkun, “Dinî İnanç-Dinî Davranış İlişkisine Sosyo-Psikolojik Yaklaşımlar”, 32. *PAUİFD Gençlik ve İnanç Eğilimleri Özel Sayısı*, 9 (3) 2022

- Dağcı, Abdullah. "Huzurevi Yaşlılarının Psiko-sosyal Uyum ve Manevi Gereksinimleri". *İlahiyat Araştırmaları Dergisi* /12 (Aralık 2019), 23-44.
- Gök, Hülya. "Düzenli Namaz Kılma ve Kılmama ile Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki". *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 5/1 (Ocak 2019), 134-160.
- Hayta, Akif. "U.Ü. İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin İbadet ve Ruh Sağlığı (Psiko-Sosyal Uyum) İlişkisi Üzerine Bir İnceleme". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (Ocak 2000).
- İmamoğlu, Abdulvahit- Feriadoğlu, Saliha. "Psikolojik Açıdan Ergenlerde Dini Tutum ve Davranışların Tahlili". *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (Ekim 2016), 19-40.
- Karaca, Faruk. *Din Psikolojisi*. Trabzon: Eser Ofset Matbaacılık, 3.Basım, 2017.
- Karacoşkun, M. Doğan. "Dinî İnanç-Dinî Davranış İlişkisine Sosyo-Psikolojik Yaklaşımlar". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 4/3 (Haziran 2004), 23-36.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel, 35. Basım, 2020.
- Katar, Mehmet. "Dinlerde Günlük İbadet Uygulamaları". *Dini Araştırmalar Dergisi* 1/1 (Haziran 1998), 59-75.
- Kayri, Murat - Boysan, Murat. "Araştırmalarda Chaid Analizinin Kullanımı ve Baş Etme Stratejileri ile İlgili Bir Uygulama". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 40/2 (2007), 133-149.
- Kimter, Nurten. "Namaz ve Ahlakî Olgunluk İlişkisi". *Dini Araştırmalar* 19/50 (Aralık 2016), 103-133. <https://doi.org/10.15745/da.280602>
- Kimter, Nurten. "Üniversiteli Gençlerde Dindarlık ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma". *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2/2 (Aralık 2011), 39-60.
- Kimter, Nurten. "Namaz ve Psikolojik İyi Olma Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme", *EKEV Akademi Dergisi* 68 (2016), 299-332.
- Koç, Mustafa. "Din Psikolojisi Açısından Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Psikolojisinin Gelişimi" *EKEV Akademi Dergisi* 9/25 (2005), 75-88.
- Kuşat, Ali. "Bedensel İbadetlere Psikofizyolojik Bir Yaklaşım". *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29/2 (Şubat 2011) 21-36.
- Öztürk, Eyüp Ensar. "Üniversite Öğrencilerinde İyimserlik, Dindarlık ve Dini Yönelim İlişkisi". *İslâmî İlimler Dergisi* 12/3 (Güz 2017), 165-190.
- Şata, Mehmet - Çakan, Mehtap. "CHAID Analizi ve Lojistik Regresyon Analizi Sonuçlarının Karşılaştırılması". *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 33 (2018), 48-56. <http://dx.doi.org/10.14582/DUZGEF.1876>
- Yapıcı, Asım- Kayıklık, Hasan. "Ruh Sağlığı Bağlamında Dindarlığın Öz Saygı ve Kaygı ile İlişkisi: Çukurova Üniversitesi Örneği". *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9/3 (2005), 177-206.
- Yapıcı, Asım. "Modernleşme-Sekülerleşme Sürecinde Türk Gençliğinde Dinî Hayat: Meta-Analitik Bir Değerlendirme". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 12/2 (Haziran 2012), 1-40.